

BETEKINTÉS A DIGITÁLIS ALKIMISTA LABORATÓRIUMÁBA: WALICZKY TAMÁS KAMERÁI

Interjú Szepesi Annával és Waliczky Tamással

„A Cameras kiállításon egy új tér nyílik a múlt iránti nosztalgia és a fotografikus képalkotás jövőjét megfogalmazó science fiction között. WALICZKY TAMÁS munkáját mindig is a régi és az új technológiák közötti párbeszéd jellemezte. Ez a párbeszéd az új média technikai és egyben filozófiai szintjén is zajlik.” – mondta megnyitójában JEFFREY SHAW a hongkongi Run Run Shaw Creative Media Center galériájában február elején nyílt kiállításon.¹ A Libeskind-épület sűrű falain életre kelő szerkezetekről Waliczky Tamással és a kiállítás kurátorával, SZEPESI ANNÁVAL beszélgettünk.

Hamvai Kinga: Tamás itt oktat és alkot Hong Kongban, Anna pedig éppen Tübingenben doktorál. Az év nagyobb részében nem is találkoztok. Hogyan dolgoztok együtt?

Waliczky Tamás: Skype-on meg email-ben. Ennél a számítógépes műfajnál, kísérletezésnél olyan a köztünk lévő szereposztás, hogy én hozom létre a műveket, de rendkívül fontos nekem Anna véleménye, aki nem számítógépes művész, viszont kiváló művészettörténész. Számomra az, amit ő mond, és hogy meg tudom vele beszélni a dolgokat, óriási segítség. Sokszor mutat rá arra, hogy a dolgoknak milyen művészettörténeti vonatkozása lehet, vagy valaki irt már a kérdéstről, szóval nagyon változatos módon dolgozunk együtt.

Szepesi Anna: Igen, de akár zene, kompozíciók meg színek tekintetében is.

WT: És ezért a legtöbb művemnek a copyrightját megosztom Annával, mert úgy alakult, hogy számunkra akkor van kész egy munka, ha ő is, meg én is azt mondjuk, hogy rendben. Ebben az esetben is így volt: én kitaláltam dolgokat, ő is kitalált dolgokat, és most úgy tűnik, hogy ez a kiállítás a végére egészen közel került ahhoz, amit elképzeltünk.

HK: Mióta dolgozol ezen az új projekten?

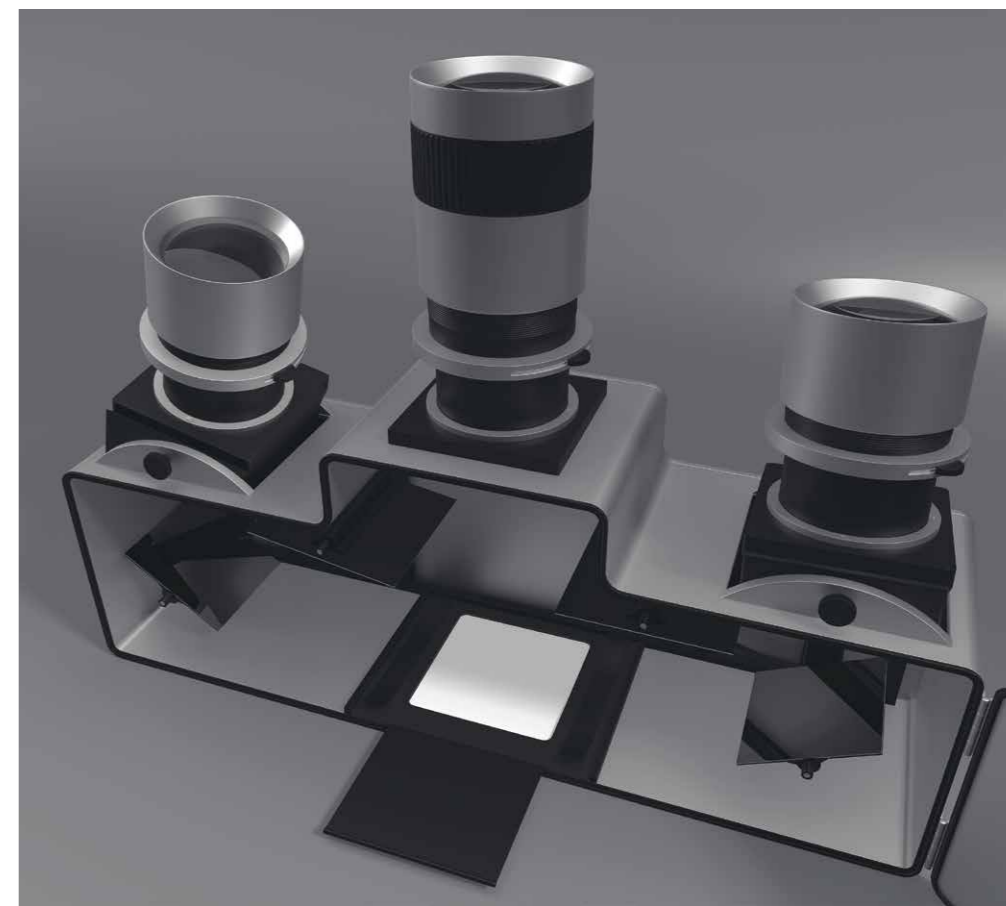
WT: A bemutatott anyag másfél év eredménye, és a munkát tovább folytatom. Magyarországon a Molnár Ani Galéria képvisel engem, ahol júliusban szintén ki fogjuk állítani a sorozatot. Utána pedig szeptemberben itt Hong Kongban a Lumen Visum fotógalériában, majd a következő évben Németországban, az ulmi Kunstverein-ben. Persze, mindenhova kicsit mást viszek.

HK: Mi inspirált? Mi volt a kiindulópont a kiállításhoz?

WT: Az egész művészeti karrierem során mindig is az érdekelt, hogyan látjuk, hogyan örökítjük meg vizuálisan a világot. A „hagyományos” fotográfia, amit például a mobiltelefonjainkkal készítünk, csak egy utat mutat, a világ lehetséges leképezéseinek csupán egyik módját. Az agyunk ennél sokkal összetettebb képet alkot, és el tudjuk képzelni a vizualizáció – a fotográfiában használt centrális perspektíva rendszerétől – eltérő módozatait. Ha különböző kamerákat hozok létre, különböző módon szimulálhatom, képezhetem le a környezet világot. A fényképezőgépek számomra egyébként különösen fontos tárgyak, mert édesapám amatőr fotográfus volt, és már 8 éves koromban adott nekem egy régi kamerát. Amikor először belenéztem, azt gondoltam, varázslat, ami benne történik, és már ekkor elkezdtem érdeklődni a fotográfia iránt: mesekönyvek helyett fotós katalógusokat nézegettem, és elképzelttem, milyen lenne, ha egyik-másik fényképezőgépet megkaphatnám. Ezt a nyelvet (mint képmélység stb.) tehát gyerekkorom óta beszélem, és azt gondoltam, kezdek valamit ezzel, például megpróbálok feltalálni kamerákat. A kiállítás megnyitóján, Zheng Bo kollégám mondta, hogy ha egy kínai festő találta volna fel a fotókamerát, az egész máshogy nézne ki, mint ahogy ma ismerjük, mint ahogy Nyugat-Európában kialakították, mert a teljes kulturális közeg ott áll emögött a gép mögött. Én ebben hiszek. Ahogy elkezdtem dolgozni a kamerákkal, elég mélyreható kutatást végeztem a fejlődésükkel kapcsolatban. Találtam például 19. századi terveket és találmányokat egészen másfajta fényképezőgépekről, amelyek nagyon inspiráltak, ezért elkezdtem továbbfejleszteni őket. Valamennyi itt kiállított kamera kötődik a most használt, vagy korábbi technológiákhoz, de újragondoltam őket.

HK: Milyen más irányt tudnál még elképzelni?

WT: Azt gondoltam, hogy a fejlesztésnek lehetne olyan iránya is, ami sokkal nagyobb teret enged az egyéni érzékelésnek, érzékenységnek és a véletlennek, ahelyett, hogy minden kiszámítható, megismételhető és precíz. Valamiért, mi nyugati emberek ezeket a szempontokat, és a kontrollálhatóságot tartottuk a legfontosabbnak, ezért így fejlesztettük ki a mai gépeket. A kiállításon látható kameráim többsége viszont olyan gép, aminek a használatához hozzá kell szokni, meg kell próbálni elképzelni, hogy mi történik akkor, ha az automatikus beállítások helyett érzéssel készül a fotó, például, ha

Waliczky Tamás
Multi-expozíciós kamera, részlet

a ravaszt egy kicsit hosszabb ideig húzom, akkor sötétebb lesz a kép. Egy másik irány az lehetne, hogy az én kamerám egyedi tárgy, amit csak én tudok kezelni, mert évek alatt hozzászoktam. Ehhez képezt a fejlesztés teljesen semleges irányba ment. Vegyünk például egy mobiltelefonba épített fotókamerát: megnyomod a gombot, és elintézt mindent, kiméri a fényt, a színhőmérsékletet stb.

HK: Legutóbbi beszélgetésünkben azt is mesélted, hogy az animációhoz a két világháború között, sőt még az 50-es, 60-as években is tradicionális filmkamerát használtak, hosszú ideig dolgoztak anélkül, hogy látták volna, mi lesz az eredmény, mivel a filmet a kamerában kellett tartaniuk. Majd hetek, hónapok munkája után vették ki, és küldték el a filmet a laborba kidolgozásra – csak ekkor szembesültek azzal, hogy mit hoztak létre, és hogy újra kell-e kezdeniük a munkát vagy sem. Ez azt jelentette, hogy sokkal inkább a képzelőerejükre kellett támaszkodniuk, jobban át kellett gondolniuk, hogy mi történik a filmen. Ezzel szemben most, a digitális technológia korában azonnal ellenőrizhetjük az eredményt. Jó példa erre a Multi-expozíciós kamera.

WT: Igen, a kamera közepén van egy 85 mm-es portré lencse, ha szeretnék készíteni egy portrét rólad, akkor rád néz. A két oldalán egy-egy széles szögben mozgó lencse van, lent pedig két tükrök, amelyek szintén forognak. Segítségükkel ez a készülék a képeket ugyanarra a filmre küldi. Ez azt jelenti, hogy amikor készítek egy portrét, választhatok hozzá két motívumot, például egy virágot itt és egy fát ott, amelyeket előbb fejben kell összekombinálnom. Persze, számítógépes technológiával is meg lehet ezt csinálni, de itt valóban kell gondolkodni, improvizálni.

HK: Hol kapcsolódik ez a sorozat a régebbi munkáidhoz?

WT: Nekem nagyon régi vesszőparipám, nagyon sok munkámban az a kérdés érdekelt, hogyan látunk, milyen képet alkotunk a világról, vagy hogyan tudjuk rögzíteni ezt. A ZKM-ben (Zentrum für Kunst und

¹ Waliczky Tamás: Cameras. Run Run Shaw Creative Media Center, L3 Gallery, Hong Kong, 2018. február 9 – március 2. (<http://www.scm.cityu.edu.hk/event/173>)

Waliczky Tamás
Cameras, kiállítási nézet, L3 Gallery, Hong Kong, 2018

Medientechnologie, Karlsruhe) is ez volt a fő kutatási területem: a látás, a különböző perspektívarendszerek és optikai illúziók. Azt gondolom, hogy az a mód, ahogy a fényképezőgép készít egy fotót, nem az abszolút valóság, hanem egy lehetőség, az adott kultúrának a leképeződése, annak megfelelően, hogy mik a prioritások. Ha egy ókori egyiptomi találkozna a világ leképezésének mai módjával, a következőképpen érvelhetne: ha lefotóz egy asztalt, akkor nyugodtan kifogásolhatná, hogy az asztal lapja egy torzult trapéz, pedig tudjuk, hogy az egy teljesen szabályos négyzet. Ezért ő a négyzetet fentről ábrázolná, mert meg akarná mutatni igazi arányait, hiszen az a valóság. Ez jó példa lehet arra, hogy a valóság nagyon sokféleképpen írható le, és nagyon sokféleképpen lehet érvelni amellest, hogy mi a valóság. Mi kialakítottunk egy rendszert: amit a szem lát, azt próbáljuk leképezni.

Az a tény, hogy Brunelleschi feltalálta a centrális perspektívát, egyszerűen annak a következménye, hogy a reneszánsz Itáliában megjelent egy olyan embertípus, amelyik számára az a fontos, ahogy ő látja a világot, és nem az, ahogy Isten látja. Giottónak vagy Rubljovnak valószínűleg ez eszébe sem jutott, mert az ő felfogásukban Isten mozgatja a világot, és az ő szempontjából próbálták azt megjeleníteni.

Arról ne is beszéljünk, hogy ha az állatok látását vizsgáljuk, akkor egy egészen új univerzum tárul elénk. Létezik olyan madár, ölyvféle, amelyiknek mindkét szemében egy-egy kettős írisz van, amelyek úgy kapcsolódnak az agyhoz, hogy a madár három képet kap: egyrészt lát egy háromdimenziós képet, mint az emberek, de ezen kívül még két külön képet: az egyiket tulajdonképpen zoomolni tudja az áldozatra, a másikkal pedig azt nézi, hogy ő

nem válhat-e áldozattá. Ezt a fajta képalkotást mi el sem tudjuk képzelni. Mindemellett számos állat egészen más színekre érzékeny, egészen más szín spektrumot képes látni, mint az ember. Engem mindig is nagyon érdekelt e vizuális világok szimulációja. Korai filmjeim közül *A kert*, *Az erdő*, a *Szobrok*, különböző lehetőségei annak, hogyan lehetne leképezni a világot. A most kiállított sorozat szintén erről szól: mivel a fényképezőgépeket az ember gyártja, ezért az mindig azt jeleníti meg, mi hogyan látjuk, mi milyen módon szeretnénk láttatni a világot. Én azt gondolom, hogy ezek közül az apparátusok közül néhány alternatív képalkotási lehetőségeket kínál. Példa lehet az *Ortografikus kamera*, ami nagyon sok lencsével rendelkezik, emiatt egészen másfajta képet kreál, mint egy hagyományos kameralencse, vagy az imént említett három lencsés masina.

HK: *Ahogy a megnyitón elhangzott, ezek a „digitális alkimista laboratóriumokban” készülő kamerák pontos és részletgazdag kidolgozásuknak köszönhetően azt sugallják, hogy működőképeseek, annak ellenére, hogy*

Waliczky Tamás
Cameras, kiállítási nézet, L3 Gallery, Hong Kong, 2018

nem mindig világos, hogyan működnek, mi van a szerkezeten belül. Működésüket elképzeljük, ezért újabb és újabb lehetőségeket rejtenek. Leonardo da Vinci gépeivel ellentétben nem fontos, hogy repülnek-e vagy sem, mert repülnek – a képzeletünkben. Mégis, segít, ha elmagyarázod. Hogy működik például, a Kamera absztrakt animációhoz?

WT: Nagyon egyszerű ötletéről van szó. A hagyományos film ugye szekvenciális, egy képsorozatot készít. Ebben a kamerában viszont nincs ilyen típusú mechanizmus: ahogy forgatod a kamerát, a film csak megy tovább, szekvenciális felvétel nélkül. Az eredmény – ha jól sejtem, csak találgatok, mert ugye nem próbáltam ki – absztrakt vonalak, világosabb és sötétebb részletek, ahogy a fény bejön. Mert nincsenek képek, csak folyamatos folyása a pontoknak. Az objektív előtt különböző méretű lyukak vannak, és ahogy változtatod, kisebb vagy nagyobb résen áramlik be a fény. Ez a legegyszerűbb változata a blendének.

HK: *Óhatatlanul is felmerül a kérdés: megvalósul majd egy ilyen apparátus?*

WT: Úgy készítettem el a kamerákat, hogy működjenek, ugyanakkor az is hajtott, hogy szép kompozíciókat hozzak létre, játsszak a formákkal. Nagyon élveztem az anyagokkal való játékot is, mindent gondosan választottam ki, fontos volt, hogy milyen típusú fémeket vagy üvegeket használjak. Mivel ezek 3D számítógépes szimulációk, és elég pontosak, igen, az ötletem az, hogy talán később, valamelyik jövőbeli kiállításra megépítke egyet vagy kettőt ezek közül. Némi anyagi és mérnöki segítségre is szükségem lenne hozzá, de biztos vagyok benne, hogy lehetséges megvalósítani legalább néhányat közülük.

HK: *Itt a kiállításon a három monitoron három animáció nézhető, melyek a kamerákat különböző nézőpontokból mutatják be. Látható, hogy minden részlet alaposan kidolgozott, sőt az is érzékelhető, hogyan változik a reflexió az egyes lencséken.*

WT: Igen, próbáltam ezeket a gépeket olyan pontossá tenni, amennyire csak lehetséges. Egyébként fontos volt számomra, hogy az animáció különbözzön a grafikáktól. Ez egybecseng a kiállítás koncepciójával is, amit Annával együtt dolgoztunk ki: a falon 2D-s animációk láthatók, majd beljebb lépve a térbe elénk tárul a virtuális 3D. Ráadásul, ha mondjuk lenne egy teljes kamerám, az lenne középem.

HK: *Sokszor a magyar konstruktivisták hagyomány örököséiként tekintenek rád, némelyik nyomat vizualitásában is határozottan idézi Moholy-Nagy Lászlót.*

WT: Moholy-Nagy természetesen nagyon fontos számomra. Szerettem Dziga Vertovot és az orosz konstruktivistákat is. Ez elég vicces, mert amikor Magyarországon laktam, a kedvenceim más művészek voltak, többek között Kondor Béla. Majd 1990-ben készítettem egy animációt, ami Moholy-Nagy